

בעזרת הצור
תמים פעלו

(וזלק ב')

עניינא דיובמא

ענייני המועדים
בדרך הלכה אגדה ומוסר

שנאמרו בס"ד על ידי המלמד

הרב דוד הניג שליחי

שנת תשס"ז - תשע"ב

בהת כלל חסידי מדינת ישראל

עשרת ימי תשובה

שנה חדשה

תיארנו בדרך משל שנתנו לילד נייר חלק בכדי שצייר עליו ציורים למיניהם ויחזירונו מצויר יפה, והילד התחיל לצייר ציור אבל תוך כדי קשקש גם סתם קשקושים. והנה כאשר הגיע הזמן להחזיר את הדף עם הציור, היה צריך למחוק אותם בכל מיני מחיקות כדי שייראה ציור יפה, ועם כל המחיקות כבר לא היה נראה כמו שהיה שאינו דומה נייר מחוק לנייר חלק. לאחמ"כ ריחמו עליו ונתנו עליו דף חדש, הפעם קיבל הילד על עצמו שלא יקשקש סתם קשקושים ואלא אך ורק יקפיד על נקיון הנייר למעט ציורים יפים שצייר בו. כן הדבר לפני שנה נתן לנו ה' את השנה החולפת נייר חלק התחלנו לעשות בו מצוות ציורים יפים, אבל משום מה גם קשקשנו עליו בעבירות, ואפילו שנמחק עם כל מיני מחיקות זוהי ה"תשובה" כבר אינו דומה לנייר חלק. עתה נתן לנו ה' ברוב רחמיו שנה חדשה שנה שזה עתה התחלנו אותה, נייר חלק, הבה ולא נקלקל אלא נשמור עליו מכל קשקוש ועבירה.

עשרת ימי תשובה

- ◆ ימים אלו שבין ר"ה ליו"כ נקראים בשם "עשרת ימי תשובה" כי ימים אלו מיוחדים הם לתשובה יותר מכל השנה.
- ◆ כמו"כ נקראים ימים אלו "בין כסה לעשור" בין ר"ה הנקרא כסה (ע"ש שהלבנה מכוסה בו ביום) ובין יוה"כ"פ שנקרא עשור (כמש"נ 'אך בעשור לחודש השביעי'), וזה מזכיר להאדם מהותם של ימים אלו, התלויים בין שני ימי דין וכמאמר הפיוט "בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון", ובזה לא יסיח דעתו מאימת הדין ויפשפש במעשיו.

סגולת הימים

הנביא ישעי' אומר "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" אמרו חז"ל אימתי הוא מצוי וקרוב, בעשרה ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים ועל זה כתב הרמב"ם בהלכות תשובה "אף על פי שהתשובה והצעקה יפה היא לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד".

עד כדי כך רואים אנו כח של ימים אלו מהגמ' במס' יבמות - שמנשה המלך שאל את ישעיהו הנביא: משה רבינו אמר "מי כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" (משמע שהקב"ה עונה בכל עת) ואתה אמרת "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" (משמע שיש פעמים שאינו מצוי ואינו קרוב)? ותירצו: כאן ביחיד (שאינו מצוי תמיד), וכאן בציבור. וביחיד אימתי (הוא מצוי) בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

רואים אנו שכח היחיד בעשרת ימי תשובה כשל ציבור בכל השנה (ומובן מאליו שציבור בעשי"ת כל שכן כוחם פי כמה). וביארנו זאת עפ"י משל מהמגיד מדובנא זצ"ל: למה הדבר דומה, למדינה שמרדה במלך וכעס עליהם מאוד. עוד מעט קט, ויצוה לעלות על המדינה ולדכא את המרד, מה עשו, מהרו ושלחו משלחת נכבדה לבקש עליהם רחמים. שערי המלך נפתחו לפני המשלחת המכובדת, משמר המלכות איפשר את כניסתם, גם המלך הסכית לדבריהם ונאות לשאת את פניהם ולמלא את מבוקשם.

בעיר המלוכה היה אדם אחד, דל ואביון, שפיגר בתשלום מיסיו ועמדו לעקל את שארית נכסיו. החליט גם הוא לבוא לפני המלך ולהעתיך לפניו שימחל לו על חובו. כיון שנכנס לרחבת הארמון,

גורש ע"י אנשי המשמר. עמד הלה וטען: "היכן הצדק ואיפה היושר, הללו מרדו במלך ודינם למיתה, ואני עווני קט ומצער, פיגור בתשלום המס. שם מרדה מדינה שלימה, ואני אדם יחיד ובודד. אם המלך מוחל עוון נורא של רבים, כלום לא ימחל לחטא קל של יחיד? מדוע להם הניחו להכנס, ואותי דוחים?" אמרו לו: "אמת ויציב, אבל הם שגרו משלחת כבודה שהמלך נושא לחבריה פנים, ואילו אתה, הכבד ושב בביתך"...

מה עשה אותו אדם? המתין למלך מחוץ לארמון, עד שהמלך יצא לטיול, וזעק: "הושיעה אדוני המלך!" עצר המלך את מרכבתו, ושאל לרצונו, שטח הלה את מבוקשו, והמלך נאות לו ברוב חסדו. והנמשל: כל השנה שכונת כבודו של הקב"ה בשמים ממעל, ושערי תפילה נעולים, והשומרים וכמה ממונים מונעים בעד תפילה שאינה זכה מלעלות ולהישמע, אבל בציבור יש כמה אנשים חשובים ונעלים בתורתם ובצדקתם, באמונתם ובטהרתם, ואין כל מחיצה עומדת בפניהם. וכמו שידוע הרמז בתיבת **צבור** שהוא ר"ת **צדיקים בינוניים ורשעים**, אשר גם לרשעים יש כח לפעול כשנכללים בתוך הצדיקים. משא"כ ליחיד אין את הכח במשך כל השנה. אכן בעשרת ימי תשובה בא הקב"ה כביכול לשכון כבוד בתוכנו ומקבל תפילת יחיד כציבור.

גודל החסד של עשרת ימי תשובה

משל נאה להמחשת הענין: בגידה במלכות היתה נחשבת מאז ומתמיד לעוון חמור ביותר, ובהתאם לכך גדול עונשו של הבוגד, אם הבוגד הינו אדם שנמנה על מקורבי המלך ונאמניו, יענישוהו בכל חומר הדין. באחת המדינות נתפס אחד מבאי ביתו של המלך ומקורביו באשמה של בגידה, והושלך לכלא עד לביור משפטו, הדבר התפרסם בכל המדינה והיה לשיחת היום, והכל ציפו בסקרנות רבה ליום המשפט לדעת מה יעשה בו.

משחלפו הימים וזמן המשפט הלך והתקרב, נכמרו רחמי המלך על ידידו, אמנם גדול היה החטא שחטא הידיד נגדו, מכל מקום קשה היה למלך לשאת בצערו הגדול של הנאשם ועז היה חפצו להצילו. אולם ידי המלך היו כבולות, שכן היאך יעלה על הדעת שהמלך יהפוך את חוקי המשפט ללעג ולקלס, כאשר יוותר לעין כל על משפטו של הבוגד.

גם הידיד הבוגד הבין שאפילו אם ירצה המלך לסלוח לו, אין הדבר באפשרותו. אי לכך, שקע והלך בהרהורים נוגים על הצפוי לו בעתיד. עם זאת התעורר מצפונו ברגשי צער וחרטה, על המעשים הרעים שעשה. המחשבות שהתרוצצו בין העונש הצפוי לו לבין החרטה על העבר, הלכו ודכאוהו ומלאוהו בפחד ודאגה עד שהגיע לסף יאוש וחוסר תקווה.

בוקר אחד שמע האיש קול מוזר שבקע מתוך האדמה שמתחת לתאו בבית הכלא. בעוד הוא נבהל ומשתומם, חש כי הקרקע הולכת ונשמטת מתחת רגליו, בעוד הוא עומד נדהם הוא לראות שברצפת התא נפער חור גדול, ומתוכו יוצא לא אחר מאשר המלך... בכבודו ובעצמו. נעמד המלך בפתח הבור, הושיט אליו זרועות פתוחות וקורא לו להמלט עימו דרך המנהרה שחפר, בהתרגשות עצומה ובשמחה אין קץ רץ האסיר לקראת מלכו - ידידו. ויחדיו זחלו במנהרה לאחר שסתמו את החור לבל יתגלו עקבותיהם.

בהיותם בתוך המנהרה האפילה, אמר המלך לידידו: זה זמן רב שחפצתי לתת לך הזדמנות להשתחרר מהכלא, אך בתוקף מעמדי לא יכולתי בשום אופן לוותר על עריכת משפט צדק נגדך. שכן אני מלך אוהב משפט ובעצמי יסדתי את מערכת המשפט בארצי, לפיכך לא יתכן שאתן ידי בגלוי לביטול הדין והמשפט. על כן לא מצאתי דרך אחרת להצילך, מאשר לחתור חתירה מתחת כסא כבודי. דהיינו מן המקום שאליו אין לאיש רשות להכנס מבלי שהזמינו לשם. בכל יום הייתי מסיט את הכסא ממקומו וחופר מתחתיו עד שהגעתי אליך. בדרך זו עקפתי את כל המקטרגים, וכך לא יכול איש למנוע ממני את הצלתך.

הנמשל מובן: בני"י ממקורבי מלך מלכי המלכים ועוונותיהם הם בגידה במלכות. ומקורבי המלך שבגדו הם ביתר חומר הדין. ואנו נמצאים בימים שלפני בירור משפטינו. נכמרו רחמי המלך וחפץ להצילנו, מה עשה? חתר חתירה מתחת כסא כבודו והכין את מנהרת התשובה בכדי שנוכל לעבור דרכו ולהינצל ממשפטים קשים בלא שידעו כל המלאכים המקטרגים, תשובה מגעת עד כסא הכבוד ללא מניעות.

סדר ימי התשובה

ערב ראש השנה. עשרת ימי תשובה. יום הכיפורים. יום הראשון של סוכות. ובמדרש: משל למה הדבר דומה? למדינה שהיתה חייבת מס למלך, והיה המלך משלח לגבותה ולא היתה נותנת, שהיה שטר גדול. כך פעם ראשונה ופעם שניה היה משלח לגבותה ולא היו נותנים. מה עשה המלך? אמר לבני פלטרין שלו: עימדו ונלך עליהם. עד שהם הולכים, שמעו בני המדינה. מה עשו? התחילו גדולי המדינה יוצאים לקראת המלך, אמר להם, מי אתם? אמרו לו בני מדינה פלונית אנחנו ששלחת לגבותינו. אמר להם: ומה אתם מבקשים? אמרו לו: בבקשה ממך, עשה עמנו חסד שאין לנו מה ליתן. אמר לה בשבילכם אני מניח לכם מחצה. עד שהוא בא יצאו בינוני המדינה. אף הם קדמו אותו כמו חמשה מילין. אמר להם ומי אתם? אמרו לו: בני המדינה פלונית ששלחת לגבותינו ואין לנו כח לעמוד, אלא בבקשה ממך שתרחם עלינו. אמר להם: כבר הנחתי מחצה, ובשבילכם אני מניח מחצה על מחצה. עד שהוא מהלך יצאו כל בני המדינה גדולים וקטנים. אמר להם: מה אתם מבקשים? אמרו לו: אדוננו המלך, אין לנו כח ליתן מה שאנו חייבים לך, אמר להם: כבר הנחתי מחצה, ומחצה על מחצה. ובשבילכם אני מניח את הכל, אלא מכאן ואילך ראש חשבון הוא.

המלך זה מלך מלכי המלכים הקב"ה ויתברך שמו, בני המדינה אלו ישראל שהם מסגלים עוונות כל ימות השנה. מה הקב"ה עושה? אומר להם: עשו תשובה מראש השנה. והם נכנסין ובאין ביום הכיפורים ומתענים בו ועושים תשובה והקב"ה מוחל להם. ומה הם עושים? ערב ראש השנה גדולי הדור מתענים והקב"ה מוותר שלישי מעוונותיהם. ומראש השנה ועד יום הכיפורים בינונים חוזרים בתשובה ומתענים והקב"ה מוחל שלישי מעוונותיהם. וביום הכיפורים כל ישראל מתענים ומבקשים רחמים, אנשים נשים וטף, והקב"ה מוותר את הכל. ועל יום הראשון של סוכות נאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון" ואמרו חז"ל "ראשון לחשבון עוונות" והיינו מעתה, יש ליתן דין וחשבון מחדש על כל הנעשה מהיום.

הוספות בתפילות עשי"ת

מפני גודל ימים אלו מוסיפים יותר בסליחות באשמורת הבוקר. כמו"כ בתפילת שמו"ע מוסיפים ד' בקשות: בברכת אבות - זכרנו לחיים וכו'. בברכת הגבורות - מי כמוך וכו'. בברכת ההודאה - וכתוב לחיים וכו'. בברכת שלום - בספר חיים וכו'. ביארנו את המילים "מלך חפץ בחיים", כדכתיב כי לא אחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה. כמו כן מוסיפים שני מלכויות בשמונה עשרה, ע"ש שבימים אלו מתחדש מלכותו והקב"ה דן ושופט כי "מלך במשפט יעמיד ארץ". בברכת הקדושה חותמים: "המלך הקדוש", ובברכת המשפט חותמים: "המלך המשפט".

וכן לאחר תפילת שמו"ע אומרים המ"ד הבקשות אשר כולם פותחין בתיבות "אבינו מלכנו", ועוררנו נקודה נפלאה במילים "אבינו מלכנו" המוזכרים שם: "אב" הוא אב שרוצה לתת הרבה טוב והכי טוב לבנו, רק שלא תמיד ביכולתו הן מבחינה כספית והן מבחינה חוקית וכדו'. לא כן המלך אשר את

היכולת יש לו, אבל לא תמיד רצונו להיטיב. אבינו שבשמים הרי אתה "אבינו" הרוצה להיטיב לנו הרוצה בסליחתנו, וגם "מלכנו" אתה היכול הכל. ובמילים אלו מבקשים אנו מ"ד בקשות אלו.

שבת שובה

השבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים נקראת "שבת שובה", והרבה טעמים נאמרו ע"ז:

1. מפני שמפטירין בה: "שובה ישראל עד ה"א כי כשלת בעוונך" (בהושע י"ד).
2. יש קוראים לה "שבת תשובה" מפני שהיא בתוך עשרת ימי תשובה.
3. עוד טעם לקריאת שבת זו שבת תשובה, כי בהם יוכל האדם להשיב אל קונו את כל שבתות השנה ממשך כל ימי חייו, ולשוב בתשובה על מה שעוהו בהם, כנזכר להלן מכתבי האר"י.

גודל שבת זו

(א) נודע מכתבי האריז"ל כי ז' ימים שבעשי"ת נועדו לתקן כל יום מימי השבוע את הימים מימי חייו שכנגד אותו יום, ואם יעשה תשובה באותו יום שכנגדו יתכפר לו בלי ספק, אם כן בשבת קודש זו יוכל לתקן את כל אשר עוהו בכל השבתות של כל ימי השנה שבימי חייו, ולזה נקרא שבת שובה, כנ"ל.

(ב) ביסוד ושורש העבודה: בגמ' איתא "כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה ר"ל כדור אנוש מוחלין לו" ולכן זה שמו אשר יקראו לו לשבת שבין כסה לעשור - "שבת תשובה" כי שמירתו כהלכתו הוא יסוד ועיקר לתשובה ומסוגלת היא למחילת עוונות אשר לזה אנו מצפים ומייחלים בימי תשובה אלו, ולכן יזהר בו האדם מאוד מאוד לשמור ולעשות אותו כהלכתו בכל פרטיו ודקדוקיו, כמו"כ להוסיף בהנהגה טובה בשבת זו וכו'.

(ג) ביערות דבש: האדם נברא בראש השנה ובאותו היום חטא בעץ הדעת ובתחילת שבת עשה אדם הראשון תשובה, ואז נתקבלה תשובתו, ומבואר במדרש שהשבת הליצה (לימדה סגוריא) בעדו, ולאחר מכן שר אדם הראשון את הקפיטל "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות וגומר" והקב"ה נעתר לו והושיט לו ימינו והטה אליו חסד. ולכן נקראת שבת זו לאחר ראש השנה "שבת תשובה" והיא התשובה הראשונה בעולם.

דרשת שבת שובה

נהגו בכל תפוצות ישראל שרב העיר דורש באותה שבת בבית הכנסת. ויש שני דעות בזה:

- א) יש שאמרו שהדרשה תהיה רק בענין מוסר ותשובה לקראת עשי"ת ויוה"ק.
- ב) ויש שנקטו שענין דרשה זו כמו שבת הגדול שלפני פסח להודיע לעם כל דיני הפסח, כמו כן שבת לפני יוה"כ וסוכות להודיע לעם דיני העינוי ודיני ד' מינים וסוכה.

ענין התשובה

בספר "מנורת המאור" מובא בשם המדרש משל נפלא בענין התשובה: משל לאנשים ההולכים בים בספינה ונתעכבו בה ימים רבים ולא הגיעו אל מחוז חפצם. יום אחד נשבה רוח חזקה בים והוליכה את הספינה והאנשים אשר בה עד שהגיעה לאי אחד בתוך הים והיה הים סובב מכל רוח, ובאותו האי היו אילנות גבוהים עד מאוד והיו נושאים פירות ומיני מגדנות מכל מין ומין נחמד למראה וטוב למאכל.

גם היו באותו האי מעיינות מים מתוקים מדבש והיו מתגברים והולכים ומשקים כל אותו האי, עד שצמחו דשאיו ורבו עשבותיו ונצו פירותיו ושושניו. וענפי האילנות שלחו יונקותיהם ושריגיהם ולבשו עלים, ועליהם כל עוף כנף פוצה פה ומצפצף. והיה המקום נחמד לשבת בין מעיינות המים תחת צללי האילנות.

והיו בספינה חמש כתות של בני אדם:

1. הכת הראשונה לא רצו לצאת מהספינה וללכת אל האי, כי אמרו: אם נצא מן הספינה אפשר שתבוא רוח ותוליך את הספינה ונישאר באי. ובשביל נחת של שעה שנהיה באי בתאוות פירותיו נפסיד את עצמותינו. אם תלך לה הספינה ונשאר באי ונמות.
2. הכת השניה יצאו מן הספינה ונכנסו לאי, אבל לא התמהמהו אלא אכלו מעט מהפירות וטיילו מעט על האי וחזרו מיד לספינה, ומצאו מקומותיהם שהניחו וישבו בהם בריוח ולא הפסידו כלום בשביל שנכנסו לאי.
3. הכת השלישית יצאו מן הספינה ונכנסו לאי, ואכלו מפירות האילנות וטיילו באי ונתעכבו שם עד שבאה הרוח והיו המלחים רוצים לנהוג ספינתם ולהלך לדרךם. תקעו המלחים בחוצרות, כמו שדרךם לתקוע בשעה שהולכים, כששמעו קול החוצרות מיד יראו על נפשותיהם ונכנסו לספינה ומצאו שהמקומות שלהם נתפסו על ידי אחרים, בכל זאת מצאו לעצמם מקום לשבת ביניהם בדוחק, ולא מצאו מקומות בריוח כמו הראשונים.
4. הכת הרביעית היו אוכלים מפירות האילנות והיו שטין באי והולכין על כל עבריו. והיו שומעים קול החוצרות ואמרו: אף על פי שתקעו בחוצרות לא ילכו עד שיקימו את התורן. הקימו את התורן, אמרו: עדיין לא ילכו עד שיפרשו את הנס. פרשו את הנס, אמרו לא ילכו, עד שיאכלו המלחים, ובכל הזמן הזה ישבו באי ואכלו מפירותיו ונשתכרו ביין תאוותם. עד שאכלו המלחים ונהגו ספינתם והתחילו ללכת. כיוון שהיתה הספינה הולכת אמרו: אם נמתין עתה רגע אחד תלך לה הספינה והרי אנו נפסדין וכלין. מיד רצו על שפת האי ונכנסו בים וסיכנו עצמם עד שהגיעו אל הספינה ונכנסו בה. ומצאו מקומן צר וישבו בדוחק ולא היה להם ריוח כאחרים שלא נתעכבו כל כך באי.
5. הכת החמישית ישבו באי, אוכלים שותים ושמחים, ולא נתנו אל לבבם לשוב אל הספינה עד שהלכה ונשאר באי נעים ונדים. ועברו ימים, החלו ובאו ימי הקור ונשרו הפירות מן האילנות ויבשו העלים ונשאר לחורב ביום ולקרר בלילה. ויצאו חיות רעות ומשונות מן האי והיו משחיתים בהן וטורפים ואוכלים בהם. ונשאר בוכים ומתאבלים על שלא נכנסו בספינה ולא היה מועיל להם כלום. וישבו באי עד שכלו ואבדו ונכרתו מן הספינה ומן האי.

וכך נמשלו בני האדם בעולם הזה - מעשיו הטובים דומים לספינה:

1. ואם ילך בתום לבב וישב על משמרתו לעבוד את בוראו ולא ידיחנו יצרו ללכת אחר תאוות העולם הזה והבליו, הרי הוא נכנס בשלום ויצא בשלום. כך הכת הראשונה של בני אדם שלא רצו להיכנס באי, הם הצדיקים הגמורים שלא טעמו טעם מימיהם, וכבשו את יצרם ולא הלכו אחר תאוות העולם הזה, אלא ישבו על משמרתם ושמרו מקומם, ולא נכנסו לאי הדומה לעבירות שמפיתים את האדם בתענוגיהם, והנמשך אחריהם יאבד והפורש מהם ינצל.
2. הכת השניה שנכנסו לאי ויצאו מיד, דומין לבני אדם שחטאו וטעמו טעם החטא, וחזרו בתשובה מיד בימי בחרותם וזו היא התשובה המעולה.
3. הכת השלישית שלא יצאו מן האי עד ששמעו קול החוצרות בספינה, דומין לבני אדם שלא עשו תשובה עד עת זקנותם וראו שעיתם קצרה ואז עשו תשובה קודם שימותו ברשעתם. ואף על פי שהם בעלי תשובה אין מקומם בריוח כמו שלפניהם.

4. הכת הרביעית שלא יצאו מן האי עד שהתחילה הספינה ללכת והיו ממתינים מזמן לזמן עד שלא נשאר להם פנאי לעלות בספינה אפילו רגע אחד, דומין לבני אדם שאינם עושים תשובה עד שעת המיתה, כי יראו כי אזלת יד וחייהם חלפו להם חיים בעולם הזה, עושים תשובה מפני יראתם מן המוות, ואף על פי שתשובתם מועלת להם, אין להם מקום כאחרים שלפניהם.

5. הכת החמישית שישבו באי ואכלו עד שהלכה ספינתם ונשארו נעים ונודים ובוכים ומתאבלים ולא יועיל להם, דומים לבני אדם הטבועים בעולם הזה בעומק תאוותם, ההולכים אחרי שרירות לבם הרע, ולא נתנו אל נפשם לעשות תשובה עד שמתו ברשעתם וכלו והלכו לאבדון ולבהלה. ונהפך להם עונג העולם הזה לתולעת ורימה אוכלת בשרם ושורפת נשמתם עד ששבים לחרפה ולדראון עולם, כמו שנהפך ליושבי האי תענוגיהם לשפטים רעים, חורב ביום וקרח בלילה, חיות רעות ומשונות, נחשים ועקרבים עכ"ד.

כח התשובה

מסופר במדרש שרבי שמעון בן לקיש (ריש לקיש) כשהיה צעיר לימים היה מסתובב ומתגורר בין חבורת לסטים, אלא שברבות הימים הוא שב בתשובה שלימה בכל ליבו בצום ובתפילה וכך היה עוסק בתורה ובמצוות כל ימיו, ותשובתו נתרצתה, עד כדי כך שזכה להיות א' מהאמוראים אשר מצינו בגמרא הרבה מאימרותיו הק'.

ביום שמת רבי שמעון בן לקיש, מתו גם כן שני רעיו שהיו עדיין לסטים, וכשבאו לפני בית דין של מעלה פסקו: שרבי שמעון בן לקיש לגן עדן, ושני חבריו הליסטים לגיהנום. תמהו השנים ואמרו: האם יש משוא פנים לפניך? אמר להם: זה (ר' שמעון בן לקיש) עשה תשובה בחייו, ואתם לא עשיתם. אמרו לפניו: הנח לנו ונעשה גם אנו תשובה! אמר להם אין תשובה אלא עד יום המיתה.

למה הדבר דומה? לאדם שפורש לים, אם אינו לוקח עמו לחם ומים ממדינתו שיצא ממנה הרי שבים לא ימצא לחם ומים. וכמו כן ההולך למדבר אם אינו לוקח לחם ומים עמו. הרי שבמדבר לא ימצא כל זאת. כך, אם אין אדם עושה תשובה בחייו, הרי שלאחר מיתתו אין לו תשובה.

ועל זה אומרת הגמרא במסכת שבת "אמר רבי אליעזר שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזה יום ימות? אמר להם: וכל שכן, ישוב היום שמא ימות מחר, ונמצא כל ימיו בתשובה". [שכיון שאין אדם יודע מתי ימות על כן חוזר הוא כל יום בתשובה שמא מחר ימות, ונמצא שכל ימיו בתשובה הם].